

Gyógyszerésztörténeti közlemények

Gyógyszerészet 32. 311—312. 1988.

Dr. Rex Ferenc
(1886—1959)

DR. HEGEDŰS LAJOS ÉS DR. TÁPLÁNYI ENDRE

A szerzők dr. Rex Ferenc debreceni gyáralapító gyógyszerész életét ismertetik, aki a Vidéki Orvosok és Gyógyszerészek Lapját alapította és szerkesztette.

*

Száz éve született Hajdúszoboszlón 1886. március 17-én *Rex Ferenc* gyógyszerész, szakíró, lapszerkesztő debreceni gyógyszeripar egyik létrehozója [1]. Személye nemcsak helyi jelentőségű, mert nevéhez fűződik a magyar ipar egyik büszkesége a debreceni BIOGÁL Gyógyszergyár 1921. évi alapítása [8].

Köztisztviselő családból származott, édesapja telekkönyvvezető volt Hajdúszoboszlón. Iskoláit szülőhelyén, a középiskoláit a debreceni Piarista Gimnáziumban végezte kitűnő eredménnyel. Jeles tanárai megkedveltették vele a természettudományokat, különösen a kémiát, ezért élethivatásul a gyógyszerészi pályát választotta [8]. Érettségi után 1906-ban gyakornok lett a debreceni híres *Muraközy László* „Nap” patikájában. Gyakornoki éveit után beiratkozott a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemre, ahol 1908-ban gyógyszerészi, 1914-ben pedig gyógyszerészdoktori oklevelet szerzett *Winkler Lajos* professzornál [2]. A „Lithium meghatározása” címmel védte meg disszertációját.

Pénz és protekció híján nem juthatott gyógyszerertárhoz, azért megtakarított gyógyszerész-segédi fizetéséből egy kis drogériát nyitott Debrecen-

ben a városháza mögött „Központi Drogéria” címmel. Igen fellendült forgalmú drogériája megvetette alapját egy gyógyszerészeti kisüzemnek, a későbbi jó hírű Rex Gyógyszervegyészeti Gyárnak [2]. Volt főnöke, *Muraközy László* és *Grósz Nagy Ferenc* gyógyszerész társulásával 1912-ben Debrecenben, a Hatvani u. 2. alatt, az utca névadójáról elnevezett „Hatvani Pharmakochemiai Laboratórium”-ot alapított [3]. Az üzem cégbélyegzőjén, valamint a cégemlékmán *Hatvani István* (1718—1786), a Debreceni Református Kollégium híres professzorának, (orvos-vegyésznek az arképe és nevének körirata szerepelt [3]. Az üzem első termékeit a Debrecenben és környékén föllelhető gyógynövényekből állították elő, főleg gyógyszerkönyvi „hivatalos”, valamint nem hivatalos galenikumokat. Az első világháború alatt az üzem a hadsereg gyógyszerellátásához is hozzájárult, s így felvirágzott. Később a debreceni Széchenyi u. 28. alá költöztek, ahol szappangyártó berendezést létesítettek [2]. Az idősebb férfi nemzedék még emlékszik a párját ritkító, kitűnő minőségű, méhsejtet utánzó tégelyes borotvaszappanukra.

Rex Ferenc az I. világháborúban gyógyszerész hadapród-örmmesterként szolgált a fronton, majd 1917-ben, amikor hazatért, tovább folytatta az üzem vezetését [2].

Fivére, *dr. Rex Sándor* (1883—1935), kiváló kémikus, *Buchböck Gusztáv* (1869—1935) egyetemi tanár mellett volt gyakornok, majd tanársegéd. Hírnevét az 1912-ben kiadott „Kísérleti kémia” és az „Organikus kémia” című, több kiadásban megjelent tankönyvével alapozta meg, ezért 1919-ben a Tanácsköztársaság alatt egyetemi tanszéket kapott. A Tanácsköztársaságbeli szereplése miatt az 1930-as évek közepén — öccse kívánságára — Debrecenbe költözött, és bekapcsolódott a gyógyszergyártásba [4]. A két Rex testvér előállította a Guajakolyd nevű antituberkulotikus szert, majd ezt követték a Cortipan, a Dyplochin, a Dyplopyrin nevű, íztelen kinint tartalmazó, láz ellenes készítmények. Az ízületi fájdalmakat csillapító *Amydosan* injekciójukat a mai napig is használják a gyógyászatban.

Mint szakíró és lapszerkesztő *dr. Rex Sándor* a bátyjával együtt az 1930-as években alapította a Vidéki Orvosok és Gyógyszerészek Lapját. A maga korában újszerű volt e lap kezdeményezése. Tájékoztatta az orvosokat és a gyógyszerészeket az orvostudomány hazai és külföldi újdonságairól, eredményeiről, s a szakmai ismeretek közlésén felül eredményesen hozzájárult a két szakma kölcsönös megbecsüléséhez, példaképet mutatva a jó kartársi és baráti kapcsolat kialakításához is [5].

Dr. Rex Ferenc

Mihalovits Jenő (1866—1938) Debrecen vidéki kerületi járásigazgató, valamint *dr. Sztankay Ába* (1868—1936) gyógyszerész kezdeményezésére 1921. november 29-én az üzem részvénytársasággá alakult [6]. Részvényes társnak megnyerték Debrecen város és az ország számos gyógyszerártulajdonosát, s felvette a „Gyógyszerészek Részvénytársasága, dr. Rex Chemiai Gyár és Gyógyáru-nagykereskedés” címet. A részvénytársaság a Péterfia utca 62. szám (ma Bem tér 2.) alá költözött, ahol 120 embert foglalkoztattak. Hazánkban először gyártottak pankreászól inzulint [2]. Az egész országot ellátták az emésztést elősegítő pepszin gyártásával. Ezekre szabadalma volt a gyárnak. A galenikus készítmények, a gyógyszappanok, fogápolószerek, illatszerek, likőresszenciák gyártása mellett a rágszálók irtására: foszforszörpöt gyártottak.

Az 1930-as gazdasági válság idején a Rex Gyár Debrecenben a Fürdő utca 3. szám alá költözött. Később, az államosítás során Debreceni Gyógyszergyárrá változtatta a nevét, 1960-ban egyesült a Hajdúsági Gyógyszergyárral [7]. Az egyesült gyár a BIOGAL nevet vette fel, ahol a galenikus készítmények mellett penicillint, antibiotikumokat és antibiotikum tartalmú állati tápszereket is (Tekarit, Teka) gyártanak. Huszonhét országba szállítanak gyógyszereket. Utóbbi időben a svájci Zyma és a Ciba-Deigy cégekkel együttműködve

dolgoztak ki újabb készítményeket külföldi licencek alapján nagy sikerrel, öregbítve hazánk külföldi hírnevét [8].

Elmondhatjuk, hogy a nemzetközi hírű Biogal gyógyszergyárnak *dr. Rex Ferenc* volt az alapítója.

Debrecenben 1959. augusztus 20-án fejezte be gazdag munkáseletét.

IRODALOM

1. *Kenyeres Ágnes*: Magyar Életrajzi Lexikon III. k. 659. p. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. — 2. *Földes Béla, Rex-Kiss Béla dr. és Vajda Pál dr.* szobeli és írásbeli adataik. Debrecen, 1974. — 3. *Varga Pál dr.*: A debreceni első gyógyszerüzem. *Gyógyszerészet* 21 (7), 265—268 p. — 4. *Táplányi Endre dr.*: Magyar gyógyszerészek szerepe a hazai vegyipar és műszaki tudományok fejlesztésében. *Gyógyszerészet* 21 (9), 341—348 p. — 5. *Varga Pál dr.*: Egy vidéki szaklap kilenc éve. *Gyógyszerészet* 18 (2), 66 p. — 6. A Debreceni Gyógyáru Kereskedelmi RT. *Gyógyszerészeti Értesítő*. Budapest 33. évfolyam 10. szám. 1926. július 25. 255—256 p. — 7. *Pandula Egon, Takács Géza*: Ipari gyógyszerészet. Medicina, Budapest, 1964. 18 p. — 8. *Hegedűs Lajos dr.*: A debreceni gyógyszeripar megalapítója. *Magyar Nemzet* 49. évf. 71. 1986. március 25. 4. p.

L. Hegedűs and E. Táplányi: *Ferenc Rex (1886—1959)*

Authors, describe the course of life of Ferenc Rex, pharmacist and factory-founder in Debrecen. He founded and edited the "Journal of Provincial Physicians and Pharmacists" as well.

(Lakcím: Budapest, Cházár András u. 19/c. — 1146 és Baross u. 75. — 1082)
Érkezett: 1986. V. 8.

AZIDOTHYMIDINE: KEMOTERÁPEUTIKUM AZ AIDS KEZELÉSÉRE

Koch, H. P.: Intern. Pharm. Journ. Vol. 1. No. 3. (1987).

A humán α -interferont tartalmazó készítmény a Roferon A terápiás bevezetése után újabb vegyület, az azidothymidine (AZT) került a gyógyszerpiacra Zidovudine néven. Ez az első kemoterápeutikum, mellyel sikeresen kezelték AIDS-betegeket. AZT gátolja a HIV-vírus szaporodási ciklusának egy lépését, a reverz-transzkriptáze enzimét. Az AZT szintetikus vegyület, 2 polimorf módosulata ismert. Intravénásan (maximálisan 30 mg/kg naponta) vagy orálisan (maximálisan 60 mg/kg naponta) adható. Biológiai hatását retrovírus okozta daganatok növekedésén, egereken vizsgálták. AZT számos Gram pozitív baktérium ellen is baktericid hatású, Gram negatív kórokozók ellen hatástalan. AZT E. coli elleni hatása a trimetoprinéhoz hasonlítható. Hatásmechanizmusa pontosan ismert: a szervezetben sejtes enzimek hatására trifoszfáttá alakul, mely kompetitív gátlója a reverz transzkriptáze enzimnek. Beépül a vírus DNS láncába és így megakadályozza, hogy a vírus szaporodása befejeződjön. Farmakokinetikai vizsgálatok is kedvezőek a vegyülettel. Jó biológiai hasznosíthatósága lehetővé teszi az orális adagolást. Humán klinikai vizsgálatokat 19 betegnél végeztek és igen biztatók az eredmények: 15 betegnél a kezelés hatására nőtt a segítők sejteket serkentő T-limfociták mennyisége, 6 betegnél pozitív késői-típusú bőrrreakcióit észlelték, 2 betegnél a krónikus gombás fertőzések javultak, 6 betegnél pedig egyéb pozitív javulás mutatkozott. Mindegyik beteg testsúlya 2,2 kg-mal nőtt a kezelés hatására. AZT alkalmas az AIDS-betegek immunrendszerének helyreállítására és így az első igazi vegyület a retrovírusok ellen (138).

Dr. Orbay Lászlóné

KONDOM. VÉDELEM — MELLÉKHATÁS NÉLKÜL?

Deutsche Apoth. Ztg 127, (22), 1193—1194 (1987).

A kondomokat latexből, a kaucsukfa tejszerű nedvéből állítják elő, tehát természetes alapúak. Mégis, egyes embereknek allergiás reakciót okoznak, égető, viszkető érzést keltenek. Az Öko-Test-Magazin 79 különféle márkájú óvszert vizsgált meg.

A kondom ősi eszköz, már Minos király Knosszoszban használt halhólyagot e célra. A 16. században az itáliai Falloppio szerint textilből készült, gyógyszerrel átitott zacskót használtak, bár akkoriban főleg a nemi betegségek elleni védelem céljára. Goodyear találta fel 1839-ben a vulkanizálást, így vált lehetővé a gumigyártás. Bár az első termékek még olyan vastagok voltak, mint egy kerékpár gumi belsője, a fejlődés hamar bekövetkezett. Századunk húszas éveiben Julius Fromm találta fel a latex-kondomot, mely különféle adalékokkal (kénnel, cink- és ammóniumvegyületekkel, pl. cinkthio-karbammiddal) éri el azt, hogy fala vékony, mégis erős.

Ma a legtöbb kondom szilikon-olajjal kezelve kerül forgalomba, hogy simábban csússzon. Spermaölő adalékot (Nonoxinol 9, Dio-cetyl-nátrium-szulfó-szukeinát) is szoktak elhelyezni benné. Ha egy kondom allergiát okoz, akkor vagy maga a latex a bűnös, vagy az említett adalékok. Ilyenkor át kell térni egy másik gyártmányra. Létezik pl. klasszikus (szilikonnal nem kezelt) száraz kondom is, de az NSZK-ban készül olyan kondom is, amely nem latex-alapú, bár nagyon drága.

A tesztlap szerint évi 95 millió darabot adnak el az NSZK-ban. A forgalomba hozatal előtt ellenőrzik, ennek ellenére kb. 1,4%-uk minőségileg hibás: egy-egy elyékonyodott gumirészt is tartalmaz, ahol kiszakadhat. Így tehát abszolút biztos védekező-eszköz nincs (125).

Kempler